

Montessori metoda za starije osobe i osobe s demencijom kao primjer prakse usmjerene na korisnika

Montessori for elderly and people with dementia as an example of a client-centred approach

Sara Črepinšek, dipl. radni terapeut, samostalni savjetnik, Montessori Inspired Lifestyle instruktor
Dom sv. Jožef Celje

Ekstrakt

UVOD. Praksa usmjerena na korisnika krilatica je koja dobro funkcionira u marketingu i svi je rado koriste. Zapravo postoji dovoljno stručne literature koja može pomoći u provedbi, ali ju je teže provesti u praksi jer zahtijeva veliki osobni angažman i dodatni rad.

SADRŽAJ. U radu je prikazana Montessori metoda za starije osobe i osobe s demencijom, kao jedan od korisnički orijentiranih načina rada u praksi i zašto je korisna za radne terapeute. Prikazat će se pozitivna i negativna iskustva korištenja u praksi te mogućnosti daljnjeg rada.

ZAKLJUČAK. Predstavljena metoda umnogome proizlazi iz radne terapije, no u praksi joj je cilj da je koriste svi koji dolaze u kontakt s korisnikom (zaposlenici, volonteri, obitelji), čime radna terapija dobiva veću prepoznatljivost.

Ključne riječi: samostalnost, zajednica, Montessori principi, očuvane vještine, izbor

Abstract

INTRODUCTION. Client-centred approach is well known and used in practice and important for marketing. Also there is enough literature which can help with implementation, but it's hard to do so in practice. A lot of extra work and enthusiasm are needed.

CONTENT. The Montessori method for elderly and people with dementia is presented as an example of client-centered approach and why it is important for occupational therapy. The article also talks about experiences with this approach, advantages, weaknesses and possibilities for the future work.

CONCLUSION. The Montessori method is very similar to occupational therapy, but also has another goal - to be used by all staff members, family and volunteers - everyone who work with elderly and people with dementia. And there is an opportunity for occupational therapy.

Key words: independence, community, montessori principles, spared capacities, choice

Polazna točka

Industrijalizacijom i doseljavanjem stanovništva u gradove počinje raspad zajednica čiji su članovi brinuli jedni o drugima. Prema II. svjetskog rata i naglašavajući individualizacijom, ova je pojava dobila dodatne dimenzije. Kako se zajednica počela raspadati, država je počela zbrinjavati one koji više nisu mogli sami osnivanjem institucija – domova za starije osobe (Hlebec i dr. 2013.) i bolnica. No, budući da se uglavnom radi o velikim ustanovama, posljedica toga bila je institucionalizacija koja sa sobom nosi pojavu kada pojedinac unutar nje kao osobe koju gubi. Postaje kategorizirani bolesnik, povezan s ostalima samo zajedničkom dijagnozom. Kao rezultat toga, terapije su specifične za određenu skupinu pacijenata. Osamdesetih godina prošlog stoljeća sve se glasnije govorilo da nije sve dobro za sve te da u prvi plan treba staviti specifičnosti pojedinca i njegove priče. Kao radni terapeuti, vratili smo se planiranju tretmana koji pojedinca tretira kao ravnopravnog partnera čije iskustvo ima značajan utjecaj na konačni ishod. Teorija (CMOP, PEO model, MOHO,...) je svuda u svijetu prestizala praksu, a kada su teoretičari to shvatili, jaz je već bio popriličan. Danas je na tržištu dostupan velik broj različitih radnih bilježnica (Enabling Occupation: A Learner-Centred Workbook - CAOT 1998., Duhovnost u Enabling Occupation: A Learner-Centred Workbook - CAOT 1999., Discovering Occupation: radna bilježnica - CAOT 2003) i radionice koje terapeutima pomažu u prenošenju teorije u praksu. No, autoričino osobno iskustvo govori u prilog unutarnjoj transformaciji. Ako terapeut vjeruje samo svom znanju, teže je ostvariti proces uključivanja pojedinca u centar za liječenje. Ono smo u što vjerujemo.

Zakonska regulativa u području socijalne skrbi prati istraživanja koja potvrđuju važnost uključivanja korisnika i time potiču praksu na promjene, čak i ako korisnik na to nije uvijek spreman. Korisnik želi bolji izbor i slijedi ga. Konkurentnost zvuči dobro, ali ponekad iz nje nastaju projekti na papiru koje je teško provesti u praksi ili rezultiraju izgaranjem zaposlenika nauštrb normi starih 30 godina. Istodobno se pojavljuju novinarski članci koji, izvještavajući o kolokvijalno "katastrofalnom" stanju u slovenskim domovima, vrijeđaju sve one predane ljude kojima je stalo. No, u slovenskim je domovima u zadnja dva desetljeća zapravo nastalo mnogo dobrih projekata kojima treba dati prostora i vremena da zažive. U Domu sv. Jožefa dajemo od početka 2008. godine poudarek osobni pristup, palijativna skrb te od 2015. Montessori metoda za starije osobe i osobe s demencijom.

Montessori metoda za starije i dementne osobe - između teorije i prakse

U nastavku, radi bolje preglednosti, članak se sastoji od nekoliko podnaslova, u kojima je najprije prikazana teorija, a potom praktična iskustva i preporuke za daljnji rad. Podnaslovi su: Filozofija i ciljevi; Izbor, inkluzija, zajednica; Deklarativno vs. proceduralno pamćenje; Materijali; 12 principa montessori metode; Vještine - što je još sačuvano?; Pojedinac - okolina - rodbina/zaposlenici; Montessori metoda za starije osobe i osobe s demencijom vs. radna terapija; Dokumentacija; Istraživanje; ostalo.

Filozofija i ciljevi

Kao prva liječnica u Italiji, Maria Montessori bila je naviknuta na protivljenje. Zato je rad s djecom koju su svi otpisivali shvatila kao izazov. Dokazala je da se uz pravi pristup promjene mogu dogoditi. Danas je njezina pedagogija raširena po cijelom svijetu. U 90-ima je psiholog dr. Cameron J. Camp upoznao je Montessori pedagogiju preko svoje obitelji. U njezinoj filozofiji vidio je mogućnost za kvalitetniji život osoba s demencijom te je Montessori pedagogiju prilagodio za rad sa starijim osobama i osobama s demencijom.

Ova se filozofija temelji na četiri točke:

1. da je potrebno poticati pojedinca na što samostalniji život,
2. da pojedinac ima važno mjesto u zajednici,
3. da pojedinac ima priliku pomoći zajednici očuvanim vještinama,
4. da je njegov doprinos prepoznat kao važan i da ga i on takvim doživljava.

Kao i radna terapija, Montessori metoda se temelji na činjenici da nijedna aktivnost ne smije biti sama sebi svrha – samo da se nešto učini – već da ima svrhu, misiju. Montessori metoda za starije osobe i osobe s demencijom stoga se uvijek temelji na onome što pojedinac još može učiniti. Svrha mu je prevladavanje nedostataka očuvanim vještinama (Camp, 2002).

Nakon toga slijedi planiranje koje treba obuhvatiti:

1. svakodnevne životne aktivnosti,
2. domena spoznaje,
3. polje osjetilnog i
4. društveni/kulturni/duhovni život.

Rezultat bi trebao biti primjereno prilagođeno okruženje u kojem deficit može promijeniti, ali ne i spriječiti provedbu aktivnosti (Kielhofner, 2002). Ovo okruženje bi trebalo:

1. podržana osobna orijentacija i orijentacija u vremenu i prostoru,
2. poboljšalo i održalo funkcioniranje pojedinca,
3. potaknuli zajednicu u kojoj brinu jedni za druge,
4. pomogao pronaći osobu i njezine posebnosti koje se kriju iza demencije.

Aktivnosti, zadaci, rutine i uloge trebaju biti pripremljene na ovaj način za svakog pojedinca u zajednici.

Iskustvo i preporuke

Rad s pojedincem, identificiranje zadržanih vještina, što rezultira njihovim uključivanjem u kućnu zajednicu, poput je slagalice. Ponekad je potrebno mnogo vremena da se pronađe pravo mjesto. Neki mještani se sami žele uključiti, neki čak i ne trebaju našu pomoć. Drugi pak trebaju samo poticaj. Ali ima i onih koji "plaćaju da se sve sredi" i imaju koristi samo od "onog što im pripada". Međutim, svatko treba imati svoje mjesto u zajednici. Za neke je potrebno puno individualnog rada da bi se proces osnaživanja odvijao – da bi prepoznali i počeli vrednovati svoje vještine kao one koje nekome još uvijek mogu biti od koristi. Najviše vremena potrebno je šticećenicima koji su zbog prirode bolesti cijelo vrijeme u krevetu – što je još sačuvano? Gradimo na području senzora u vezi s detaljima iz života - usb i bluetooth radio uz glazbu koju je volio slušati; koje su boje bile omiljene - obojani svileni šal zakačen preko kreveta; projekt „Drugačiji posjet“ u sklopu kojeg smo kupili kutije s tri različita motiva, ponudili izbor motiva kutije šticećeniku (ako je mogao

sudjelovati) ili rodbini, te postavili platnene masažne vrećice. kutije, koje su trebale koristiti rodbina kada dolaze u posjetu. Te su torbe sašile štice i neki rođaci kada smo ih pozvali da sudjeluju (osigurali smo šivaći stroj i izrezali komade tkanine).

Teorija također pretpostavlja da se sa svakim stanovnikom izrađuje detaljan plan za sva gore opisana područja. S tim u vezi sam 2017. godine na 1. Kongresu Montessori metode za starije i dementne osobe u Pragu čuo izjavu da za svakog štićenika treba pripremiti najmanje 8 različitih aktivnosti za svaki dan i da se ne previše ponavlja. Montessori je put, a ne odredište, stoga slijedimo savjete dr. Campa: "Jedna osoba, jedna aktivnost, korak po korak!".

Izbor, inkluzija, zajednica

Nemogućnost donošenja odluka o sebi, gubitak identiteta i dostojanstva neki su od razloga zašto se ljudi boje starenja. Ako drugi odlučuju o svemu, kako se netko može osjećati kao neovisna, kompetentna odrasla osoba (Elliot, 2013.)? Montessori metoda stoga inzistira na mogućnosti izbora za svakoga. Na primjer, kako se kretati kroz pitanja?

Pitanje "Možete li mi pomoći?" naime, u sebi nosi nepovjerenje - "Hoćeš li ti to uopće moći?".

Zato pitamo drugačije: „Bi li mi pomogao? Biste li surađivali? Što vam je draže, ovo ili ono? Trebam tvoju pomoć, želiš li mi pomoći? Želite li nam se pridružiti?" (Elliott, 2013.).

Različita pitanja sa sobom donose mogućnost donošenja vlastitih odluka. Čak i ako odbiju sudjelovati, to je njihovo pravo.

Čak i pri integraciji u zajednicu, što je inače važno, potrebno je poštivati pravo na izbor.

Iskustvo i preporuke

Pri odabiru u praksi ne radi se o tome da pojedinca stavite pred pun ormar i pitate što će odjenuti, već o tome da ponudite, primjerice, dvije košulje i time mogućnost da sam odabere. Na raspolaganju imamo jedan jelovnik, ali možemo pitati pojedinca koliko želi jesti, želi li od svega po malo, što voli, a što ne voli. Pokazalo se da je to bio veliki korak naprijed, pitanje "Želite li mi pomoći?" poput čarobnog štapića. Upravo zato što volimo zaboraviti, često polazimo od onoga što mislimo da je najbolje za određenu osobu.

Nekolicina naše gospođe se okupila i predložila da izbrusimo i prefarbamo stolice, stolove i klupe po kući. Problem je što nismo donijeli boju dovoljno brzo!

Naše iskustvo je da ljudi imaju svoje mišljenje, ali ga je teško izraziti ako dolazimo s pozicije snage ili nekoga tko je uvijek u žurbi.

Način na koji se osjećamo kada uspijemo sačuvati je i kod osoba s demencijom. Stanovnici svijetle kada mogu učiniti nešto dobro za svoje sumještane ili zajednicu. dr. Camp je predložio da napravimo popis poslova koje različiti profili obavljaju u našoj ustanovi i razmislimo koje bismo od njih mogli prepustiti štićenicima. Popis je objavljen i građani su pozvani ako žele sudjelovati. Još nismo napravili popis, ali smo pitali grupe i iskustvo je pozitivno, ali treba pažljivo raditi da stanovnici nemaju osjećaj "Mi plaćamo, ali sad još moramo raditi?".

Deklarativno vs. proceduralno pamćenje

Osobe s demencijom sposobne su učiti. Ovdje se praksa temelji na istraživanju (Elliot, 2013.), koje je pokazalo da je deklarativno pamćenje (pamćenje koje je „rečeno“) prvo pogođeno demencijom, dok proceduralno pamćenje (pamćenje koje je „učinjeno“) ostaje još neko vrijeme. Dugo vremena sačuvana i na njoj gradimo bolju kvalitetu života pojedinca. Kao što sam naziv sugerira, radi se o kreiranju procedure za određeni zadatak koji je važan pojedincu. Tu proceduru zatim na isti način pojačavaju svi koji dolaze u kontakt s pojedincem. U pripremi postupka oslanjamo se na analizu aktivnosti i procjenu zadržanih vještina. U prvom planu nije prisjećanje iz deklarativnog pamćenja, nego navika iz proceduralnog pamćenja. Podržavamo deklarativnu memoriju stvaranjem vanjske memorije. Na taj se način informacije koje se pojedinac teško prisjeća (npr. kada je ručak, kada vježba) spremaju u okolinu (na mjesto koje on odabere stavljamo raspored/obavijest i razvijamo rutinu kako bi navika odvest će ga do odgovora koji ga traži). Kada aktivnost zahtijeva aktivaciju deklarativnog pamćenja, odgovor mora biti u okolini.

Iskustvo i preporuke

Stanari s demencijom uče gdje im je mjesto za zajedničkim stolom. To smo podržali isprintanim i kaširanim podmetačima s njihovim imenima i prezimenima. Time je riješeno nekoliko problema. Uvijek idu na svoje mjesto, a i volonteri su bolji. Stanovnici se međusobno dozivaju po imenu, jer jedni drugima vide što piše na podmetaču. Sada se sve češće vode razgovori u stilu: "Ja znam to i to, što se isto piše kao ti, jesi li ti plemić?". I opet se gradi zajednica. Podmetače je ispisao zaposlenik, uredio ih je štićenik, a zatim je svaki štićenik plastificirao svoje tijekom demonstracije.

Aktivnosti koje zahtijevaju prisjećanje pripremljene su na način da je odgovor u vidnom polju osobe (razvrstavanje voća i povrća – karton s natpisom „voće“ i karton s natpisom „povrće“) ili nudimo dva izbora od kojih je jedan mora biti točan odgovor očit ("Je li na slici tvoj brat Filip ili teta Tončka?"), ali kako to često biva "Tko je ovo?").

Materijali

"Biti aktivan" je za većinu ljudi sinonim za "biti živ" (Zgola, 1987, citirano prema Elliot, 2013), zbog čega je dobar plan pripremljen s pojedincem tako važan. U sklopu aktivnosti koristimo materijale koji bi trebali biti poznati pojedincu, individualno pripremljeni, estetski, neoštećeni, sigurni i s mogućnošću eskalacije u smislu lakšeg prema težem, od konkretnog do apstraktnog, a ne dječjeg.

Iskustvo i preporuke

Prošle sam godine u Pragu čula da se Montessori materijali za dobnu skupinu od 3 do 6 godina mogu koristiti u radu s osobama s demencijom. U Domu sv. Jožefa, mi to ne činimo, jer smatramo da životno iskustvo starijih osoba ne dopušta takvu upotrebu materijala, ako nam je stalo do njihovog dostojanstva. Prilično smo usamljeni sa svojim gledištem. Dobro za stanovnike, ali posebno zamorno za nas.

Neki materijali se mogu naći kod kuće, na buvljaku, ali većinu sami napravimo. Potrebna je prije svega domišljatost, kreativnost i puno osobnog angažmana. Pripremamo ih

pojedinačno, što znači da nije nužno da će jedan materijal ikada biti koristan za nekog drugog. Slike koje koristimo često su iz starih knjiga, čiji je način tiska i korištenja boja blizak našim stanovnicima. Obrezane nalijepimo na kappa daske da i one budu udobne na dodir. Neke plastificiramo.

Bojanke su prilično poznata aktivnost u domovima, no mi smo otišli još dalje. Tražili smo bojanke koje predstavljaju djela poznatih umjetnika, prirodu, ljude, mjesta, povijest i vjeru. Pritom smo tražili zahtjevnije (velika površina, potrebna je dobra dubinska percepcija) i lakše (manje različitih područja, jednostavni ali ne djetinjasti motivi). Stanovnici su izrezali bojanke i zalijepili ih na karton (da bojica glatko teče). Neke bojanke namijenjene su za uljepšavanje oglasne ploče na podovima, druge za darivanje uz obljetnice, a one povijesne za izložbu o povijesnim razdobljima koju jednom mjesečno zajedno s našim štićenicima priprema netko od djelatnika Mosta materijali se pripremaju u nekoliko faza, tako da se po potrebi otežavaju ili olakšavaju.

12 principa Montessori metode

12 principa montessori metode (neki kasniji autori pišu o 10, ali ovdje se koristimo osnovnom verzijom koju je iznio dr. Camp) služe kao sredstvo refleksije, pomoć u radu, u odnosu prema pojedincu, u pripremi plan i materijale te kao obrazac za ocjenjivanje.

Na taj način:

1. Aktivnost bi trebala nešto značiti pojedincu – odražavati njegovo značenje.
2. Uvijek pozivamo pojedinca da sudjeluje (*Bi mi pomogli?*).
3. Nudimo izbor.
4. Manje pričamo, a više pokazujemo.
5. Gradimo na onome što pojedinac još može učiniti.
6. Prilagođavamo se tempu pojedinca.
7. Nudimo poznate i estetske materijale, savjete, pribor.
8. Pripremimo takvu aktivnost da pojedinac koristi svoje ruke.
9. Aktivnost pripremamo na način da je moguće napredovati od lakšeg prema težem, od konkretnog prema apstraktnom i obrnuto. Materijale pripremamo tako da greške nisu moguće. Ne postoji točan ili pogrešan odgovor.
10. Zadatak/aktivnost dijelimo na manje dijelove.
11. Zahvaljujemo na suradnji i pitamo želi li pojedinac ponovno sudjelovati. (*Hvala na pomoći. Biste li mi ikada više pomogli? Ne bih mogao bez vas!*)
12. Je li pojedinac bio uključen?

Iskustvo i preporuke

Na prvi pogled poznata stvar, ali teža nego što se čini. Za sebe mogu reći da se rijetko uspijem držati svih dvanaest. Međutim, to je više stvar navike - našeg proceduralnog pamćenja - nego nedostatka vremena.

Vještine - što je još sačuvano?

U literaturi se govori o pretjeranoj skrbi ("excess disability" i "overcare") koja dovodi do nesposobnosti zbog nekorištenja (Elliot, 2013.). U slučaju demencije nerijetko se događa da zbog pretjerane zabrinutosti rodbina s oboljelog skine više odgovornosti nego što je doista potrebno. To dovodi do daljnjeg pogoršanja vještina. Cilj Montessori metode je pronaći sačuvane vještine i koristiti ih za prevladavanje stvarnih nedostataka (Camp, 2002). Maria Montessori to podupire mišlju: „Što god učinili za njih, nešto im oduzmete“.

Iskustvo i preporuke

U većini slučajeva podcjenjujemo ljude. Uzmimo za primjer test čitanja (jedan od testova u sklopu Montessori metode). Budući da je čitanje jedna od onih vještina koje se nalaze u proceduralnom pamćenju, mnogi ljudi čitaju kojima se to možda i ne pripisuje. Test čitanja sastoji se od testne i evaluacijske stranice. Na prvoj stranici ispisano je 6 različitih rečenica fontom ARIAL, veličine slova 72, 48, 36, 24, 16, 12. Na drugoj stranici upisuju se osobni podaci, ako osoba ima demenciju, u koje jezike čita, trebaju li mu naočale, kada je zadnji put testiran vid i jesu li naočale očišćene. Test čitanja ne ispituje kvalitetu vida, već vještinu čitanja. Na kraju navodimo u kojoj je veličini slova pojedinac tečno pročitao rečenice, u kojim je zapeo, a koje nije mogao pročitati. Kao rezultat toga, pripremamo mu "knjige" (lijevo je slika, a desno dvije priče) u fontu ARIAL i font, koji on još uvijek tečno čita. Temu za takve knjige nalazimo u osobnoj priči pojedinca ili u pričama koje spajaju skupinu ljudi (npr. Celjski grofovi) i tako pripremaju grupno čitanje. Kao rezultat toga, već smo pripremili nekoliko "knjiga" i dvije različite pjesmarice, obje u fontu ARIAL. Teža ima veličinu slova 20 i sve strofe pojedine pjesme, dok lakša ima veličinu slova 30 i samo prve dvije strofe pjesme. Cilj je jasan – inkluzija.

Pojedinac – okolina – rodbina/zaposlenici

Pojedinac – okolina – rodbina/zaposlenici čine trokut koji ih neraskidivo povezuje. Cilj je pojedinac koji dobro funkcionira u prilagođenom okruženju, gdje mu rodbina i zaposlenici pomažu da se integrira. Ovakav način rada podržava i projekt „Drugačiji posjet“ (Joltin et. al, 2012.), koji potiče posjetitelje na kvalitetno zajedničko druženje sa štićenikom, ako to naravno žele. U kutijama pripremamo one aktivnosti koje, prema našem iskustvu, pojedinac voli.

Zaposlenici su važna karika u tom trokutu jer o njima uvelike ovisi kako će Montessori metoda zaživjeti u ustanovi.

Iskustvo i preporuke

dr. U svojim predavanjima Camp voli postaviti pitanje: Jeste li zadovoljni radom u svojoj ustanovi? Zapravo retoričko pitanje na koje se odgovor već zna.

Ono što nam se najviše dopalo bila je izjava (Camp, 2015.) da se responzivno ponašanje ponekad događa i zato što štićenici nemaju smislene aktivnosti/uloge/rutine koje ih zanimaju. Budući da je Montessori metoda način rada koji bi trebali koristiti svi zaposlenici, provodimo interne edukacije i prve promjene su već vidljive. Važno je da su

svi uključeni i da se svaka ideja shvati ozbiljno. Osjećaj da se i njihovo mišljenje računa i da mogu utjecati na konačnu odluku vrlo je bitan da stvar zaživi u praksi. Također, veći životni standard mogao bi dovesti do boljih uvjeta za stanovnike, ali i zaposlenike, ali na kraju samoinicijativnost čini razliku. Budući da je rad po Montessori metodi izrazito individualno orijentiran, to je dodatni izazov. Savjet koji smo dobili u tom smislu je da treba početi mijenjati način rada (stav) unutar već postojećih aktivnosti. U Domu sv. Jožefa, radimo i s volonterima. Oni su uključeni na različite načine, a mi pokušavamo pronaći sredinu između njihovih preferencija i naših potreba. Ujedno se upoznaju s elementima Montessori metode.

Montessori metoda za starije osobe i osobe s demencijom vs. radna terapija

Radna terapija i montessori metoda u mnogočemu su vrlo slične. Glavna zajednička točka je važnost neovisnosti za pojedinca. Također se način rada, na primjer analiza i sinteza aktivnosti, koristi u oba, iako s manjim razlikama. Montessori metoda za starije osobe i osobe s demencijom također često citira spoznaje iz znanosti o radu u literaturi (Elliot, 2013). Međutim, postoje i neke važne razlike zbog kojih može izgledati kao da su svi isti. Na primjer. Kad radni terapeuti govore o vještinama, misle na motoričke vještine, procesne vještine i komunikacijske/interakcijske vještine. Montessori metoda zapravo ima na umu vještine kada su u pitanju vještine (npr. hodanje, slaganje odjeće, zakopčavanje, oblačenje, presvlačenje, korištenje alata, korištenje toaleta, hranjenje, kuhanje, čitanje, kupovanje, rješavanje problema, pripremanje obroka, korištenje telefon, itd.).

Iskustvo i preporuke

Metoda rada po Montessori metodi pridonijela je mojoj radnoj širini, brojnim prilikama za promišljanje mog pristupa, a kod prevođenja literature i dokumentacije postoje poteškoće gdje je granica između radne terapije i Montessori metode. Montessori metoda usmjerena je na cijelu ustanovu i predstavlja poslovni model koji, ukoliko su zadovoljeni kriteriji, donosi Montessori certifikat za ustanovu.

Ujedno želim istaknuti da smo mi radni terapeuti u inozemnim domovima, kao i programi i aktivnosti koje nudimo u slovenskim domovima, više iznimka nego pravilo. Zato Montessori metodu u inozemstvu provode psiholozi, animatori i volonteri. Kod nas tu ulogu mogu preuzeti radni terapeuti svojim znanjem i iskustvom.

Dokumentacija

Dokumentacija koja se koristi u Montessori metodi za starije osobe i osobe s demencijom u mnogočemu je slična onoj koju koriste radni terapeuti, iako ima neke svoje posebnosti.

Iskustvo i preporuke

Dokumentacija mi se čini sustavnom, iako prilično varira ovisno o tome odakle je dobivam (Kanada, Australija, SAD). Pri prevođenju moram uzeti u obzir i kulturni karakter Slovenije. Koliko ja znam, ova dokumentacija je rijetko standardizirana.

U Domu sv. Jožef ima 120 stanovnika. Ne bi imalo smisla tvrditi da imamo Montessori plan spreman za svakoga. Trudimo se ići malim koracima i uvijek smo na putu. Ali veselimo se malim uspjesima zajedno s ljudima koji su kod kuće.

Istraživanje

U stranoj literaturi na temu Montessori metode (*Montessori demencija, Montessori programiranje za demenciju*) puno istraživanja, dok je slovenska književnost slabo čitana. Što se tiče članaka na slovenskom jeziku, prvi slučaj (Valenčič i dr., 2011.) govori o pokušaju uvođenja nekih elemenata Montessori aktivnosti u jedan od slovenskih domova za starije osobe. U drugom slučaju radi se o pregledu literature (Ljubić et al, 2017;).

Iskustvo i preporuke

Do sada nisu provedena istraživanja među našim štićenicima i djelatnicima, tako da ne mogu ponuditi objektivne podatke, samo svoja zapažanja.

Koliko mi je poznato, u pripremi su dva magistarska i jedan doktorski rad iz ove oblasti. "In situ" istraživanja na slovenskom prostoru bila bi vrlo dobrodošla. Također i onih koji bi pratili razvoj montessori metode kod nas, jer je kulturološki utjecaj vrlo bitan.

ostalo

U okviru Montessori metode ima dosta bitnih detalja koji su bitni za način rada, ali nisu posebno istaknuti. No htio bih spomenuti još nekoliko iskustava.

Iskustvo i preporuke

Jedno od najvažnijih iskustava je da ne ide sve odjednom. Za one koji žele instant rješenje, montessori metoda svakako nije pravi odgovor jer prvi rezultati postaju vidljivi tek nakon godinu dana.

Drugo važno znanje je "biti u toku". Promatrati osobu, sagledavati verbalnu i neverbalnu komunikaciju, povezivati priče i iskustva jedne s drugima, pratiti tijek misli pojedinca i biti spreman da se sve okrene u sasvim drugom smjeru.

Među prilično neugodnim iskustvima je spoznaja da smo pogrešivi. Da puno puta, unatoč svemu pročitanoj i izrečenom, ne znamo kako pomoći ili da koliko god dobro pripremljen plan, aktivnost ili uloga postižu upravo suprotan učinak od onog što smo očekivali. To loše utječe na motivaciju.

Jedna od lekcija je o strpljenju. U radu sa starijim osobama toga ima još više jer su pomaci rijetki, a terapeuti našu motivaciju prečesto vežu uz uspješan rezultat. Montessori nije cilj, već put.

U travnju 2018. godine otvorili smo web stranicu na matičnoj stranici o Montessori metodi za starije osobe i osobe s demencijom u sklopu koje objavljujemo tjedni blog. Interes javnosti je velik, ali je važno da im se točne informacije daju od ljudi koji poznaju i koriste ovaj pristup.

Kad ljudi čitaju ili vide kako stvari funkcioniraju u praksi, mnogi kažu da se dosta toga već radi negdje drugdje. Svakako, ali stav i motiv su sasvim drugdje i to je bitna razlika.

Zaključak

U radu je prikazana Montessori metoda za starije osebe i osebe s demencijom, iskustva, prednosti, nedostaci i prijedlozi za budućnost.

Kada kažemo da je Montessori putovanje, a ne odredište, mislimo to vrlo ozbiljno. To je put neprestanog razmišljanja sebe, svojih navika, načina rada, profesionalnosti, svojih pristupa i razmišljanja. Mi jesmo i radimo ono u što vjerujemo. Stoga neće funkcionirati bez osobne promjene. I možda je to najteži dio.

Korištena literatura

- Camp C. J., Cohen-Mansfield J., Capezuti E. A. (2002). Mental Health Services in Nursing Homes: Use of Nonpharmacologic Interventions Among Nursing Home Residents With Dementia. *Psychiatr Serv*, 53 (11): 1397 - 1404.
- Camp, C. J., Skrajner, M., & Gorzelle, G. (2015). Engagement in dementia. In L. Volicer & A. Hurley (Eds.) *Research scales for advanced dementia*: 65 – 78. Health Professions Press, Baltimore, MD.
- Elliot, Gail. *Montessori Methods for Dementia: Focusing on the Person & the Prepared Environment*. Solon, OH, USA: Center for Applied Research in Dementia, 2013 (United States Edition).
- Hlebec V., Mali J. (2013). Tipologija razvoja institucionalne oskrbe starijih ljudi v Sloveniji. *Socialno delo*, 52 (1): 29 - 41.
- Joltin, A., Camp, C.J., Noble, B.H., Antenucci, V.M.. *A Different Visit: Activities for Caregivers and their Loved Ones with Memory Impairments* (2nd Edition). Solon, OH, USA: Center for Applied Research in Dementia, 2012.
- Kielhofner, G. *Model of Human Occupation: Theory and application* (3rd edition). Baltimore: Lippencott Williams & Wilkins, 2002.
- Ljubič, A., Štemberger Kolnik, T. (2017). Prednosti metode montessori pri obravnavi pacientov z demenco. *Obzornik zdravstvene nege*, 51 (1): 75 - 88.
- Valenčič, G., Križmarić, M. (2011). Montessori pristop v obravnavi bolnikov z demenco. V: D. Železnik, et. al., eds. *Gradimo prihodnost: odprti za spremembe in nove izzive na področju raziskovanja zdravstvenih in socialnih ved: zbornik predavanj z recenzijo/ 1. znanstvena konferenca z mednarodno udeležbo s področja zdravstvenih in socialnih ved*, Laško, 21. - 22. september 2011. Slovenj Gradec: Visoka šola za zdravstvene vede, 392 - 298.
- Dom sv. Jožef. <http://www.jozef.si/metoda-montessori-za-starejse-in-osebe-z-demenco/>. <25.5.2018>

Preporučena literatura

- Brush, J. A., & Camp, C. J. (1999). A therapy technique for improving memory: Spaced retrieval. Beachwood, OH: Menorah Park Center for Senior Living.

Camp, C. J. (Ed.). (1999). Montessori-based activities for persons with dementia: Volume 1. Beachwood, OH: Menorah Park Center for Senior Living.

Camp, C. J., Schneider, N., Orsulic-Jeras, S., Mattern, J., McGowan, A., Antenucci, V. M., Malone, M. L., & Gorzelle, G. J. (2006). Montessori-based activities for persons with dementia: Volume 2. Beachwood, OH: Menorah Park Center for Senior Living.

Camp, C. J., Skrajner, M. J., Lee, M. M., & Judge, K. S. (2010). Cognitive assessment in late stage dementia. In P. A. Lichtenberg (Ed.), *Handbook of assessment in clinical gerontology* (2nd edition): 523-547. New York: John Wiley & Sons.